

ВОДИЧ

УПРАВУВАЊЕ СО АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО

Во соработка со проектот “Корпоративно
управување и Законот за трговските друштва”
од **USAID**

Скопје 2005

Подготвил:
Проф. Др. Милан Недков

Издавач:
**Здружение на правници од стопанството на РМ
Совет за корпоративно управување**

Уредувачки одбор:
Проф. Др. Тито Беличанец,
редовен професор на Правниот факултет во Скопје
Самир Латиф,
сениор правен советник при проектот CG & CL
Др. Грегори Ф. Масен,
директор на проектот CG & CL
Дерил Браун,
сениор правен советник при проектот CG & CL
Марија Игњатова Гошева,
правен советник при проектот CG & CL

Тираж:
1000 примероци

Печати:
Алма Печатница

Скопје 2005

1. За устројството на акционерското друштво

Устројството на акционерското друштво на суштествен начин се разликува од устројството на другите форми на трговски друштва, вклучувајќи го и друштвото со ограничена одговорност. Во устројството на акционерското друштво се среќаваме со органи кои имаат различни улоги во управувањето а чии односи не се засноваат на надреденост и подреденост. Во персоналните друштва устројството не се заснова на создавање на органи, туку на ангажманот на содружниците, кои дејствуваат заеднички. Одлучувањето и управувањето со овие друштва е во рацете на содружниците; тие заеднички управуваат со друштвото и меѓусебно се надзираат.

Во устројството на акционерското друштво маркантни улоги имаат две групи на лица: (а) акционерите и (б) лицата кои од нив се ангажирани да управуваат со друштвото.

Во акционерското друштво, **власќа во ѝринциј ја ѝоседуваат акционерите**. Обемот на власта на секој одделен акционер зависи од количината на акции со право на глас што тој ја поседува. Кон тоа треба да се додаде: акционерот своите права во акционерското друштво ги остварува во собранието на акционерското друштво. Собранието не е претставничко тело, ами собер на акционери.

Модерното устројство на акционерското друштво се заснива на **создавање на ѝосебен орган на уѓравување со друштво, кому акционерите му го доверуваат уѓравувањето на друштво**. Овој орган, односно неговите членови дејствуваат во името на друштвото, но и за сметка на акционерите. Што е многу значајно за разбирањето на устројството на акционерското друштво, органот на управување управува со друштвото самостојно и под сопствена одговорност. Органот на управување не е едно-

ставно извршен орган на собранието на друштвото, ами тој е самостоен орган на акционерското друштво. Во таа смисла, карактеристично за устројството на акционерското друштво е **неучесџвувањето на акционерите во секојдневното управување**. Акционерите по правило, самите немаат доволно знаење за водење на работите на друштвото, а многу често тие не ќе сакаат или не ќе можат да се ангажираат во секојдневното управување. Тие затоа, ја "позајмуваат" стручноста и знаењата на тие што ги имаат. Оттаму, станува многу јасно зошто во органите на управување по правило не треба да се регрутираат акционерите.

Понатаму, акционерите не се во можност одблиску и секојдневно да ја следат работата на органот на управување, да ја испитуваат нивната стратегија и да ги оценуваат резултатите од нивното работење. Тие за тоа немаат ниту информации, ниту средства. Од овој едноставен факт се раѓа потребата во устројството на акционерското друштво да се вклучат лица кои ќе ја пополнат празнината меѓу собранието и органот на управување. Самостојноста на органот на управување претпоставува дека акционерите ќе имаат увид во неговата работа и можност да ја оценуваат неговата работа. Врз тие основи настана **појребата од надзор на органот на управување**. Основна задача на лицата кои ќе бидат сместени меѓу собранието и органот на управување е одблиску и континуирано да ја надзираат работата на органот на управување, односно на лицата кои се задолжени со секојдневното водење на работите на друштвото. Односите меѓу овие две групи на лица е заснован врз следниот општ принцип: **оној кој управува не смее да врши надзор а оној кој врши надзор не смее да управува**. Оттаму, овие две функции - управувањето и надзорот над него - се вршат врз начелото на организациона или функционална поделба.

2. Приспаи на новиот Закон за трговски друштва кон прашањето за устројство на акционерското друштво

Македонскиот Закон за трговски друштва се уште е меѓу ретките закони кој ***не се одредели за едниот или другиот систем на устројство на акционерскиот друштво***. Треба да се предупреди дека уште со донесувањето на Законот за трговски друштва од 1996 беше прифатено гледиштето дека не е пожелно еден или друг систем на устројство да се направи задолжителен за акционерските друштва во Република Македонија. Напротив, се асумира ставот дека акционерските друштва треба да имаат можност да бираат меѓу двата во европската практика на акционерските друштва создадени системи на устројство. Нудејќи ваков избор, Законот за трговските друштва овозможуваше акционерските друштва да се определат за систем на управување кој најдобро одговара на нивните потреби во материјата на управувањето со друштвата и на нивната конкретна ситуација. Во Република Македонија, во врска со реализацијата на Законот за трговски друштва од 1996 година, не настана поларизација на тие кои што го подржуваат едностепениот систем на управување и на тие кои што подржуваат двостепениот систем на управување со акционерското друштво. Владеејќо гледиште меѓу стручниците и деловните луѓе беше дека не може со сигурност и апстрактно да се каже кој од двата система на управување е најефикасен или поефикасен од гледна точка на надзорот, а тоа е клучна точка според која се разликуваат двата система на управување бидејќи секој од овие системи има предности, но и недостатоци и може да биде многу погоден во извесни околности.

Од тие причини и новиот Закон за трговски друштва го нуди решението: ***акционерското друштво управувањето да го организира и бирајќи меѓу (а) едностепенни-***

ош сисѐм (одбор на дирекѝори) и (б) двосѝеѝениош сисѐм (уѝравен одбор - надзорен одбор). Секако, ова решение во поглед на устројството на акционерското друштво нуди голема предност бидејќи изборот на системот на управување му го остава во крајна линија на самото акционерско друштво. "Сугестијата" на законот е секое акционерско друштво изборот да го изврши согласно своите потреби во доменот на управувањето и на околности во кои друштвото се наоѓа. Закон за трговски друштва, што е став цврсто изразен во најновите документи на Европската Унија во поглед на модернизацијата на правото на друштвата и унапредувањето на управување со друштвата, смета дека не постои суштинска предност на ниту еден од двата понудени системи.

Во таа смисла, акционерското друштво има потполна слобода во изборот на системот на управување. Слободата на изборот на системот на управување се искажува и преку *ѝравош на акционерскош друшѝво еднаш избраниош сисѐм на уѝравување да го замени со друѝош.* Во тој поглед Законот за трговски друштва не пропишува никакви ограничувања. Разбирливо, промената на системот на управување претпоставува измена на статутот на акционерското друштво.

3. Едносѝеѝениош сисѐм на уѝравување (одбор на дирекѝори)

Едностепенниот систем на управување, инспириран од англиското право на друштвата, го карактеризира концентрација на управувањето во еден орган (одборот на директори). Во овој орган е извршена поделба меѓу (а) водењето на работите на друштвото и (б) надзорот над водењето на работите на друштвото.

(а) Сосѝав на одборош на дирекѝори. - Одборот на директори може да биде орган со релативно мал број на

членови, како што може да биде и орган со поброен состав. Имено, во Законот за трговски друштва е определено дека одборот на директори може да има најмалку три, а најмногу петнаесет члена. Во овие рамки, бројот на членовите на одборот на директори се определува со статутот на акционерското друштво. Ваквото решение овозможува многу еластична организација на одборот на директори.

Значајна новина, во споредба со респективното решение во Законот за трговски друштва од 1996 година, претпоставува одредбата според **која сите членови на одборот на директори ги избира собранието на друштвото**. Со тоа е надмината можноста еден дел од членовите т.е. членовите што ги избира собранието на друштвото да можат од своја страна, да кооптираат извесен број на членови на одборот на директори.

Во одборот на директори и понатаму е задржана диференцијацијата на (а) неизвршни (б) извршни членови на одборот на директори. Но стекнувањето на својствата извршен и неизвршен член на одборот на директори не произлегува, како досега од одлуката на собранието на друштвото. Во иднина таа диференцијација во составот на одборот на директори ќе се врши врз основа на одлука на самиот одбор. Имено, **одборот на директори од редот на своите членови избира еден или повеќе извршни директори**. Членовите на одборот на директори што нема да бидат избрани за извршни членови **автоматски го стекнуваат својството на неизвршни членови на одборот на директори**. Со цел да нема доминација на извршните членови на одборот на директори во одборот на директори, во Законот за трговски друштва е пропишано правилото: **бројот на извршните членови на одборот на директори мора да биде помал од бројот на неизвршните членови на одборот на директори**.

Начинот на избор на извршен член на одборот на директори се определува со статутот на друштвото. Во

статутот може да се определи изборот на извршен член на одборот на директори да се врши со едногласна одлука на сите членови на одборот на директори.

Основен услов за избор во одборот на директори е да е во прашање физичко лице кое е деловно способно. Тоа е сепак само правило. По исклучок, кога тоа е утврдено во статутот на друштвото, за член на одборот на директори може да биде избрано и правно лице. Правното лице веднаш по изборот за член на одборот на директори треба да назначи постојан застапник во одборот на директори. Застапникот на правното лице ги има истите права и одговорности како и другите членови на одборот на директори. Кон ова треба да се додаде: и во новиот Закон за трговски друштва не се бара лицето што се избира да има својство на акционер или својството на акционер да го стекне во определен временски период по изборот за член на одборот на директори. Надвор од секакво сомневање, во статутот на друштвото може да се пропише членовите на одборот, по правило, извесен број од нив да мора да има својство на акционер.

Законот за трговски друштва не содржи многу одредби со кои се забранува изборот во одборот на директори или тој избор се ограничува. Всушност, утврдена е една забрана, која гласи: "За член на одборот на директори не може да биде избрано лице против кое е изречена мерка на забрана на вршење занимање кое делумно или во целост е опфатено со предметот на работење на друштвото додека таа забрана трае". Во законот меѓутоа, се пропишани многубројни ограничувања кои имаат за цел членовите на одборот на директори да имаат доволно време да му се посветат на ангажманот во одборот на директори. Се разбира, тие ограничувања се построги во поглед на извршните членови на одборот на директори, а поблаги во поглед на неизвршните членови на одборот на директори. Во Законот за трговски друштва, исто така, е прифатен ставот дека изборот во органи на повеќе

друштва може значително да влијае врз ефикасноста на работењето на членовите на одборот на директори. Тоа е основната причина заради која се ограничува бројот на друштва во чии органи може да биде избран член на органите на определено друштво. Извршен член на одборот на директори не може да биде избран за извршен член на одбор на директори во други друштва со седиште во Република Македонија. Но, извршен член на одборот на директори може да биде избран за неизвршен член на одборот на директори во пет акционерски друштва со седиште во Република Македонија. Неизвршен член на одборот на директори во исто време не може да биде избран во повеќе од пет одбори на директори како неизвршен член, како ни во повеќе од пет надзорни одбори на акционерски друштва со седиште во Република Македонија.

б. Функционирање на одборот на директори. Од клучно значење за функционирањето на одборот на директори се односите на тие што го водат работењето на друштвото т.е на извршните членови и на тие што вршат надзор над водењето на работите на друштвото, т.е. на неизвршните членови на одборот на директори. Токму врз таа поделба на улогите на членовите на одборот на директори е создадена формулата за управување со акционерското друштво што го избрало едностепениот систем на управување, која гласи: *со акционерското друштво управуваат извршните членови на одборот на директори, под надзор на неизвршните членови.* Оваа формула, содржана во Петтата Директива на Европската Унија, ја изразува срцевината на едностепениот систем на управување со акционерското друштво.

Со многу право, затоа, се зборува дека функционирањето на одборот на директори се одвива на три рамништа.

Прво, *заедничко (колективно) дејствување на членовите на одборот на директори.* Не е спорно дека

одборот на директори примарно дејствува како колегијален орган на друштвото, изборот на целите што друштвото сака да ги постигне, изборот и одземањето на мандатот за водење на работите на друштвото се дело на заедничкото дејствување на неизвршните и извршните членови на одборот на директори. Тие тогаш дејствуваат само во својство на членови на одборот на директори, без значење се нивните својства на неизвршни и извршни членови на одборот на директори.

Второ, *поединечно* (индивидуално) дејствување на извршните членови на одборот на директори на планот на водењето на работите на друштвото и застапувањето на друштвото во односите со трети лица. Ваквиот карактер на дејствувањето на извршните членови на одборот на директори не се менува во ништо ако еден од извршните членови биде назначен за главен извршен директор. Имено и во овој случај извршните членови на одборот на директори не се конституираат во колегиум, а уште помалку се конституираат во некаков извршен орган на одборот на директори. Кон ова да се додаде: извршните членови на одборот на директори мандатот да го водат работењето на акционерското друштво го вршат секогаш под сопствена, лична одговорност.

Трето, *колегијално дејствување на неизвршните членови на одборот на директори на планот на вршењето надзор над водењето на работите на друштвото од страна на извршните членови.* Неизвршните членови во овој случај дејствуваат како колегиум под раководство на претседателот на одборот на директори.

в. Овластување на одборот на директори. - Овластувањата на одборот на директори можат да се класираат во две категории: (а) општо овластување и (б) посебни овластувања.

Општо овластување на одборот на директори е пропишано во членот 370 од Законот за трговски друштва, каде што е утврдено дека *одборот на директори*

уїравува со друшїивоїо. Натаму, во овој член е пропишано дека одборот на директори има најшироки овластувања во управувањето со друштвото во рамките на предметот на работење и во дејствувањето во сите околности во името на друштвото, со исклучок на овластувањата што им се дадени на извршните членови на одборот на директори. Со оваа општа формула-одборот на директори управува со друштвото - законодавецот сака на одборот на директори да му даде овластување за одлучување во доменот на општата политика, т.е. одлучување во доменот на главните, би требало да се рече стратешки деловни ориентации на друштвото. Всушност, тоа значи овластувања за утврдување на насоките за работа и развој на друштвото. Несомнено, со тоа се утврдува и линијата на демаркација со овластувањата на извршните членови на одборот на директори кои се исклучиво во доменот на водењето на работите на друштвото и застапување на друштвото во односите со трети лица.

Конкретните овластувања на одборот на директори во доменот на "управувањето со друштвото" се утврдени со законот, дополнително треба да се утврдат со статутот по системот на позитивна енумерација т.е. тие треба точно и конкретно да се набројат во статутот.

Посебниїе овласїувања на одбороїї на дирекїорї се утврдени во Законот за трговски друштва и тие се наоѓаат расфрлено низ текстот на законот. Тие овластувања можат да се групираат во три групи.

Прво, одборот на директори има овластувања во поглед на оформувањето на составот на одборот на директори и некои од неговите членови да добијат специјални улоги во функционирањето на одборот на директори. Сепак, во овој домен спаѓаат овластувањата на одборот на директори да го избере претседателот на одборот на директори, да ги избере извршните членови, како и членовите на комисиите на одборот на директори.

Второ, одборот на директори има серија **овластувања во поглед на функционирањето на акционерското друштво**. Овие овластувања се однесуваат во поглед на свикувањето на собранието на друштвото и утврдувањето на неговиот дневен ред, како и во поглед на подготвувањето на материјалите за собранието на друштвото. Одборот на директори по завршување на деловната година има обврска да ги подготви годишната сметка и другите финансиски извештаи, како и годишниот извештај за работењето на друштвото.

Трето, одборот на директори може да дава одобренија за преземање на определени дејствија и за склучување на определени договори од страна на извршните членови на одборот на директори. Ова може да се однесува особено на склучувањето на таканаречените договори (зделки). Во статутот можат да бидат определени случаи кога за одлуките што ги донесуваат, односно зделките што ги склучуваат извршните членови на одборот на директори е потребно одобрение од страна на одборот на директори.

г. Овластувања на извршните членови на одборот на директори. - Улогата на извршните членови на одборот на директори на планот на управувањето со акционерското друштво е, од една страна, да ги водат работите на друштвото и, од друга страна, да го застапуваат друштвото пред трети лица. Во таа смисла, може да се рече дека извршните членови на одборот на директори се ангажирани како на планот на внатрешното управување, така и на планот на надворешно управување.

Под капата на **внатрешно управување** со друштвото се подведуваат сите дејствија и акти кои водат кон регуларно функционирање на друштвото, како организациона целина создадена да произведува добра и услуги за пазарот. Се разбира под капата на внатрешно управување се ставаат и актите и дејствијата со кои се организира

непосредно дејноста на друштвото и неговото претпријатие.

По капата на **надворешно уйравување** се подведува учеството на друштвото во правниот промет. Тое се остварува преку изразување на волјата на друштвото наспрема надворешниот свет. Вообичаено надворешното управување се означува како **засийајување на друшйиво-йшо**. Токму извршните членови на одборот на директори имаат најшироки овластувања во сите околности да дејствуваат во име на друштвото наспрема третите лица.

Овие најшироки овластувања на извршните членови се сепак на еден значаен начин ограничени. Имено, овластувањата на извршните членови се едноставно **ограничени со овласйувањата шйшо во доменой на уйравува-њето со друшйиво-йшо ги има одборой на дирекйори**. Во се друго, во доменот на управувањето со друштвото е претпоставена надлежност на извршните членови на одборот на директори. Судир на надлежности меѓу одборот на директори и извршните членови не треба да има, бидејќи овластувањата на одборот на директори се утврдени со законот и статутот по системот на позитивна енумерација. Зборувајќи поедноставено, но сепак многу точно, се што не е утврдено во листата на овластувањата на одборот на директори се претпоставува дека спаѓа во кругот на овластувања на извршните членови на одборот на директори.

Наместо заклучок: улогата на извршните членови на одборот на директори во устројството на акционерското друштво е интересна и значајна. Следната организациона шема тоа го покажува многу добро:

(а) Собранието на друштвото одлучува за начелните прашања поврзани со основите на друштвото, неговото устројство и односите меѓу акционерите (уредување на правните односи на друштвото со акционерите);

(б) Одборот на директори ги донесува значајните деловни одлуки и ги уредува односите во друштвото, и

(в) Извршните членови на одборот на директори го водат секојдневното работење на друштвото.

4. Двослїен сислїем на уїравуање (уїравен дбор - надзорен одбор)

Управниот и надзорниот одбор претставуваат неразделен пар на органи на акционерското друштво. Имено, тие не се само органи коишто вршат определени функции во управувањето со друштвото, туку се органи кои што вршат функции кои се на највисок степен комплементарни и чие разделување е речиси невозможно.

Тоа најдобро се покажува преку споредбена анализа на улогите на управниот и надзорниот одбор во доменот на управувањето со акционерското друштво. Управниот одбор е одговорен за водењето на работите на друштвото има наспрема надзорниот одбор извесна самостојност. Не е воведена ниту како претпоставка обврската членовите на управниот одбор да бидат акционери. Напротив, целта на постоењето на управниот одбор е акционерите да анжгираат лица кои се способни и компетентни да ги водат работите на друштвото. Тоа треба да бидат лица кои поседуваат посебни знаења и способности. Анжманот во управниот одбор е целосен ("полно работно време"). Надзорниот, пак, одбор има како основна функција да врши надзор на работењето на управниот одбор во име на акционерите. Од тие причини, надзорниот одбор треба да биде составен од акционери и лица кои се независни, особено, наспрема членови на управниот одбор. Оттаму и формулата, која денес претставува стандард во правото на друштвата: со акционерското друштво управува управен одбор под надзор на надзорен одбор.

(а) **Уїравен одбор.** - Во Законот за трговски друштва е пропишано дека управниот одбор се состои од

најмалку три, а најмногу единаесет члена. Конкретниот број на членови на секое друштво се утврдува со статутот.

Новина во Законот за трговски друштва е тоа што наместо управен одбор може да се избере индивидуален орган на управување. Но, управниот орган може да се образува како индивидуален само во оние друштва кои имаат основна главнина помала од 150.000 евра во денарска противвредност, ако тоа биде утврдено во статутот. Индивидуалниот орган се нарекува *уѓравниџел* и ги има сите права и одговорности што ги има според законот и управниот одбор.

Управниот одбор во персонална смисла е врзан за надзорниот одбор. Бездруго најмаркантна манифестација на таа врска е резервацијата на правото на избор и отповикување на членовите на управниот одбор во полза на надзорниот одбор. Во новиот Закон за трговски друштва е пропишано дека во иднина и отповикувањето ќе биде во надлежност на надзорниот одбор.

Условите во поглед на изборот на членовите на управниот одбор во законот се утврдени на најопшт начин. Забраните и ограничувањата во поглед на изборот на членовите на управниот одбор се сосема исти како и кај одборот на директори. Затоа, треба да бидат споменати само две работи. Прво, за член на управниот одбор може да биде избрано само физичко лице кое е деловно способно, и второ, ниедно лице во исто време не може да биде член на управниот и надзорниот одбор.

Управниот одбор има овластувања *да ѓо води работињето на друштвојто под сојствена одговорност*. Во вршењето на сите работи сврзани за водењето на работите на друштвото управниот одбор има најшироки овластувања, со исклучок на овластувањата кои изрично му се дадени на собранието на друштвото и на надзорниот одбор.

Членовите на управниот одбор го застапуваат друштвото во односите со третите лица заеднички, освен ако со

статутот не е поинаку определено. Управниот одбор може, со одобрение на надзорниот одбор, да овласти еден или повеќе членови на управниот одбор да го застапува друштвото. Во тој случај, другите членови на управниот одбор се исклучени од застапувањето.

(б) **Надзорен одбор.** Надзорниот одбор може да биде составен најмалку од три, а најмногу од единаесет члена. Во секој конкретен случај бројот на членовите на надзорниот одбор се определува со статутот,

Во надзорниот одбор може да бидат избрани како физички така и правни лица.

Членовите на надзорниот одбор ги избира собранието на друштвото.

Надзорниот одбор врши надзор над управувањето со друштвото што го врши управниот одбор. Надзорниот одбор може да врши увид и да ги проверува книгите и документацијата на друштвото, како и имотот особено благајната на друштвото и хартиите од вредност и стока.

Надзорниот одбор го застапува друштвото спрема членовите на управниот одбор.

5. Некои прашања што се заеднички за двајцата сисџема на управување со акционерското друштво

Од повеќето заеднички прашања од значење за положбата и функционирањето на органите на управување и надзор на акционерското друштво овде и во оваа пригода посебно треба да се издвојат некои кои се посебно релевантни.

(а) **Независни членови на одборот на директори, односно на надзорниот одбор.** - Најзабележливата новина во составот на одборот на директори, односно на надзорниот одбор, која што ја внесува новиот Закон за трговски друштва е обврската во нивниот состав да има

независен, односно независни членови. Имено, ***во сосѝа-воѝ на одборѝ на дирекѝори, односно на надзорниѝ одбор мора да има еден или повеќе независни дирекѝори.***

Категорија независен член на одборот на директори, односно на надзорниот одбор е новина не само за нашето право на друштвата, ами и за целото европско право на друштвата. Со внесувањето на оваа категорија на членови на одборот на директори, односно на надзорниот одбор се стреми кон тоа во создавањето на одлуките да се внесе што повеќе објективност и непристрасност и да се обезбеди заштита на правата, особено на малцинските акционери.

Под независен член на одборот на директори, односно на надзорниот одбор се подразбира член на овие органи кој нема врска со (а) деловните операции (бизнисот) на друштвото, (б) ниту со главните менаџери и (в) доминантните акционери на друштвото и не стекнува никакви предности од друштвото, освен наградата што ја стекнува во својство на неизвршен член на одборот на директори, односно на надзорниот одбор. Едноставно, некој да се смета за независен член на органите на друштвото е особено ***значајно да нема маѝеријални и деловни врски, ѝ.е. врски од кои сѝекнува маѝеријални ѝредносѝи,*** освен врски коишто произлегуваат од својството неизвршен член на одборот на директори, односно член на надзорниот одбор. Но и други форми на односи со друштвото и лицата што нему му припаѓаат можат исто така да ја доведат во прашање независноста, особено како што се семејните и лични односи со менаџерите и главните акционери.

Ова решение се повеќе се прифаќа и добива радикални форми во правата на друштва на европските земји.

Во Законот за трговски друштва е пропишано дека ***во одлукаѝа за избор*** на членови на одборот на директори, односно за членови на надзорниот одбор ***мора да се***

назначи кој од членовите ќе има должба (својство) на независен член на одборот на директори, односно на надзорниот одбор. Тој што е избран за независен член не може во одборот на директори да биде избран пона-таму за извршен член на одборот на директори. Законот го определува најмалиот број на независни членови кои мора да се изберат во одборот на директори, односно надзорниот одбор. Кога одборот на директори има најма-лку четири неизвршни членови, односно надзорниот од-бор има најмалку четири члена најмалку еден од нив мора да има својство на независен член. Кога, пак, одборот на директори има повеќе од четири неизвршни членови, односно надзорниот одбор има повеќе од четири членови најмалку 25% од неизвршните членови, односно од членовите на надзорниот одбор мора да бидат независни.

б. Кумулативно гласање Многу значајна новина во областа на изборот на членовите на одборот на дирек-тори, односно на надзорниот одбор е можноста собрани-ето изборот на членовите на овие органи да може да го изврши со кумулативно гласање. Под кумулативно гласа-ње се подразбира гласањето за членовите на одборот на директори, односно на надзорниот одбор при кое акцио-нерот сите гласови може да ги даде за време на изборот на членовите на одборот на директори, односно на надзорниот одбор, односно слободно да ги распредели на еден или повеќе кандидати при што самиот врши избор меѓу обичното (мнозинското) и кумулативното гласање. Имено, акционерот со право на глас на собранието на друштвото има право да ги даде гласовите што ги има врз основа на акциите, помножени со бројот на членовите на органот што се избираат слободно. Акционерот може да ги даде сите вака кумулирани гласови во корист на еден кандидат или да ги распредели меѓу кандидатите на кој било начин. Изборот на кандидатите се врши истовре-мено, а дадените гласови за секој кандидат се пресмету-ваат поединечно. За избрани се сметаат кандидатите кои

добиле најголем број на гласови. Кумулативното гласање е предвидено само како можност, т.е. ако така биде предвидено со статутот на друштвото.

Со кумулативното гласање треба да се овозможи малцинските акционери, особено тие што имаат поголем број на акции да добијат свој претставник во одборот на директори, односно во надзорниот одбор.

в. Комисии на одбороӣ на директорӣ, односно на надзорниоӣ одбор - И во нашите акционерски друштва, комисиите на органите на друштвото стануваат значајна форма на создавањето на одлуките на одборот на директори, односно надзорниот одбор. Комисии на органите на друштвата, по правило, даваат мислења и предлози по прашања за надлежност на одборот на директори, односно на надзорниот одбор. Тие се советодавни тела, па, затоа во Законот за трговски друштва е определено дека комисиите не можат да одлучуваат за прашања што се во надлежност на органот на управување односно на надзорниот одбор ниту можат да им се пренесат нивните права и обврски.

Образувањето на комисиите и содржината на нивната работа се уредуваат со статутот на друштвата. Вообичаено во акционерските друштва се образуваат три комисии: за ревизија, наградување и избор и отповикување. Тенденција во Европското право е поголемиот дел од членовите на комисиите да биде регрутиран од редот на независните членови на органот на управување или надзор и од независни експерти.

г. Сџајшусна одговорносӣ на членовиџе на одбороӣ на директорӣ, односно на надзорниоӣ одбор Статусната одговорност е **одговорносӣ за вршењето на доверениоӣ мандаӣ и за резулџаиџиџе од вршењето на доверениџе овласџувања од сџрана на членовиџе на одбороӣ на директорӣ односно на надзорниоӣ одбор.**

Овој вид одговорност не е врзан за прекршувањето односно непочитувањето на законот и статутарниот

поредок на друштвото иако, и тоа може да биде повод и причина за покренување на постапка за статусна одговорност.

Најмаркантна санкција во доменот на статусната одговорност е отповикувањето на членовите на одборот на директори, односно на надзорниот одбор. Отповикувањето се врши слободно врз основа на волјата на оној кој отповикува. Одлуката за отповикување, затоа, не мора да биде образложена.

Собранието на друштвото може да го отповика одборот на директори, односно надзорниот одбор или негов член пред истекот на времето за кое бил избран. Извршен член на одборот на директори, односно член на управниот одбор може да биде разрешен од страна на одборот на директори, односно од страна на надзорниот одбор во кое било време.

д. **Одговорност за штета причинета на друштвото од страна на членовите на органот на управување.** - Ако извршните членови на одборот на директори, односно членовите на управниот одбор ги повредат своите обврски му одговараат на друштвото за причинетата штета. Одговорноста на извршните членови, односно на членовите на управниот одбор е солидарна. Обврските коишто можат да се повредат и со повредата да му се причини штета на друштвото се во врска на водењето на работите на друштвото и повредата на одредбите на законот и статутот. Кон тоа треба да се додаде дека извршните членови на одборот на директори, односно членовите на управниот одбор одговараат за причинетата штета ако не работеле и не постапувале со внимание на уреден и совесен трговец. И во овој случај од извршните членови на одборот на директори се очекува да бидат грижливи, активни и разумни во вршењето на доверените овластувања.

Извршниот член на одборот на директори, односно членот на управниот одбор може да се ослободи од одго-

вороста за причинетата штета во две ситуации. Прво, не се смета за одговорен член на органот на управување кој работел врз основа на одлука на собранието, која што собранието ја усвоило, и покрај тоа што укажал дека е спротивна на законот, и второ, не се смета за одговорен член на органот на управување кој се спротивставил на донесувањето на одлуката и го издвоил своето мислење во записник на состанокот на органот на управување и гласал "против" одлуката.

Овој водич претставува дел од серијалот на публикации за новиот Закон за трговски друштва подготвен од Здружението на правници од стопанството на РМ и Советот за корпоративно управување во соработка со **USAID** Проектот за корпоративно управување и Закон за трговски друштва. Овие брошури и избрана литература може да ги најдете на www.maccorgov.com.mk и www.mbla.org.mk.

Јазична поддршка од **USAID** Проектот за корпоративно управување и Закон за трговски друштва:

Весна Миркоска, Главен лектор
Марија Стојановска
Ана Шошолчевска